

KAZIMIERZ EWICZ

JUBILEUSZ MIEJSKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ IM. E. RACZYŃSKIEGO 1829 - 1979

W dniu 5 maja 1979 r. minęło 150 lat od chwili otwarcia w Poznaniu Biblioteki Raczyńskich, pierwszej instytucji kulturalnej na terenie Wielkopolski, przeznaczonej dla całego społeczeństwa, bez jakichkolwiek ograniczeń klasowych czy narodowościowych. Świadczy o tym § 3 statutu stanowiący, że z czytelni (wówczas jedynej formy udostępniania zbiorów), korzystać może „każdy bez różnicy osób”. Biblioteka była polską fundacją prywatną w obrębie ziem byłego zaboru pruskiego: fundator, Edward Raczyński, ofiarował miastu Poznaniowi „bibliotekę publiczną [...] wraz z domem w tym celu [...] wystawionym, ze wszystkimi znajdującymi się w nim obecnie książkami oraz funduszami na wyposażenie jej przeznaczonymi”.

Okazały gmach przy pl. Wolności, w stylu klasycystycznym, wzorowany na wschodniej fasadzie Luwru, był pierwszym budynkiem w Polsce specjalnie na cele biblioteczne zbudowanym. Raczyński starał się zabezpieczyć fundację odpowiednimi aktami prawnymi, które pozwoliłyby na trwałe utrzymanie jej polskiego charakteru. Statut przez niego opracowany został zatwierdzony w 1830 r. przez króla, który uwolnił Bibliotekę od wszelkich świadczeń i przyznał prawo do egzemplarza obowiązkowego z terenu Wielkiego Księstwa Poznańskiego.

Wśród postanowień statutowych mających na celu zabezpieczenie polskiego charakteru Biblioteki szczególne znaczenie miały przepisy (§ 32) dotyczące personelu. Raczyński zastrzegł, aby urzędnicy (pierwszy bibliotekarz, burgrabia i odźwierny) „byli wyłącznie wybierani spośród krajowców Wielkiego Księstwa Poznańskiego, język polski i niemiecki doskonale posiadających”. Również organ zarządzający, tzw. Kuratorium, składało się początkowo w większości z Polaków. W jego skład wchodził: namiestnik Antoni Radziwiłł jako prezes, założyciel Biblioteki, jego syn Roger, brat fundatora Atanazy Raczyński, wiceprezydent rejencji poznańskiej i wreszcie nadburmistrz miasta Poznania. Niestety w okresie późniejszym sytuacja zmieniła się na niekorzyść i po śmierci Rogera Raczyńskiego w 1864 r. pozostali w Kuratorium Niemcy dążyli wytrwale do zniemczenia polskiej fundacji. Na przeszkodzie stał przede wszystkim księgozbiór, który w chwili otwarcia liczył (według różnych

przekazów) 13 000 względnie 17 000 tomów. Niewątpliwie najznaczniejszą jego część stanowiły zbiory rodzinne (z zamku wyszyńskiego) oraz druki i rękopisy z wielkopolskich bibliotek klasztornych (z Paradyża, Lubinia, Łądu, Obry, Wągrowca). Wiele książek nabyto we Wrocławiu, a zajmujący stanowisko pierwszego bibliotekarza wybitny historyk Józef Łukaszewicz jeździł po całej Polsce nabywając druki dla Raczyńskiego. Ogromnie cennym nabytkiem były zbiory J. U. Niemcewicza zakupione przez Konstancję Raczyńską.

Czytelnia była otwarta stosownie do postanowień statutowych wyłącznie w godzinach popołudniowych od godz. 17⁰⁰ do 20⁰⁰ codziennie z wyjątkiem niedziel i świąt oraz 1 miesiąca letniego w okresie wakacji Gimnazjum Marii Magdaleny. Do tych godzin ograniczało się przez długi czas zatrudnienie pracowników. Czytelnia miała 18 miejsc, dopiero w 1912 r. otwarto drugą czytelnię, co świadczy o rozwoju czytelnictwa. W 1918 r. zanotowano ponad 8000 odwiedzin.

Przez cały okres zaborów stałym użytkownikiem była inteligencja polska, a zwłaszcza młodzież szkolna, która stanowiła chyba najliczniejszą grupę, mimo zarządzeń ograniczających korzystanie w wyniku interwencji Flottwella z 1832 r.

Z pewnością z Biblioteki korzystało wielu wybitnych Polaków spoza Wielkopolski. Wiadomo na pewno, że w 1831 r. czytelnikiem Biblioteki był Adam Mickiewicz.

Czynnikiem, który pozwolił na lepsze wykorzystanie zbiorów, był katalog drukowany z 1885 r. Realizacja jego doszła do skutku z wielkim trudem (dwa poprzednie z 1865 r. i 1878 były bezwartościowe). W odniesieniu do pozycji uratowanych z pożogi wojennej zachował wartość użytkową do dziś.

Od chwili założenia Biblioteki do końca stulecia zgodnie ze statutem stanowiska pierwszego bibliotekarza zajmowali Polacy: Józef Łukaszewicz (1829 - 1852), Antoni Popliński (1853 - 1868) i Maksymilian Edward Sosnowski (1869 - 1901). Po śmierci Sosnowskiego (praca w Bibliotece była dożywotnią) Kuratorium postanowiło obsadzić stanowisko pierwszego bibliotekarza przez Niemca. Na przeszkodzie stał cytowany wyżej § 32 statutu. Wobec powyższego, mimo protestów całego społeczeństwa polskiego, prasy (również zagranicznej), zmieniono odpowiednio paragraf 32 (pobyt 10-letni w W. Księstwie uprawniał teraz do zajmowania stanowisk w Bibliotece) i powierzono kierownictwo Niemcowi Oswaldowi Collmannowi. Już do końca pierwszej wojny światowej stanowisko to zajmowali Niemcy.

90-letni okres dziejów Biblioteki pod rządami zaborców dzieli dosyć wyraźnie rok 1864. Za życia założyciela i jego syna Biblioteka była nawet formalnie instytucją polską. Po śmierci Rogera zaznaczają się wyraźnie tendencje germanizacyjne niemieckiego Kuratorium. Mimo tego przez cały okres Biblioteka spełniała całkowicie rolę polskiej placówki

kulturalnej. Jak wspomniano poprzednio, decydował o tym w pierwszym rzędzie księgozbiór, polski w podstawowym zrębie, uzupełniany regionalnymi wydawnictwami polskimi w ramach egzemplarza obowiązkowego.

Na mocy decyzji Kuratorium Biblioteka Raczyńskich miała zadanie posiadania najwięcej książek polskich ze wszystkich bibliotek Rzeszy, choć z powodu braku środków zarządzenie to nie było w pełni realizowane.

Księgozbiór do końca zachował mimo wszystko polski charakter i po zakończeniu I wojny światowej nie było potrzeby jego repolonizacji. Przez cały czas w Bibliotece byli zatrudnieni Polacy, a w latach, w których kierownictwo spoczywało w ręku Niemców (1902 - 1918), ich zastępcą był wybitny bibliotekarz Antoni Bederski; jego rola była w istocie znacznie większa niż to wynikało ze sprawowanej funkcji. Polacy przeważali przez cały okres jako użytkownicy, zbiory były na pewno doskonałym warsztatem pracy dla członków Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Do stałych czytelników należała młodzież polska, a tajna jej organizacja Towarzystwo Tomasza Zana zachęcała do korzystania z Biblioteki mimo ograniczeń stosowanych przez władze.

Po odzyskaniu niepodległości w Kuratorium zasiedli Polacy, dyrektorem został Antoni Bederski. Główną troską było zapewnienie środków na utrzymanie Biblioteki, która znalazła się w krytycznym położeniu wskutek zakupu w l. 1916 - 1918 niemieckiej pożyczki wojennej, później dewaluacji i inflacji. W tej sytuacji z pomocą przyszły władze miejskie, które w 1922 r. przejęły Bibliotekę całkowicie na swoje utrzymanie, co zapewniło jej prawidłowy rozwój w ciągu całego dwudziestolecia międzywojennego.

Szczególnie pomyślny był rok 1929 — rok Powszechnej Wystawy Krajowej i stulecia Biblioteki. Zapewniono znaczne środki na modernizację gmachu, który choć od początku na cele biblioteczne przeznaczony, dopiero teraz w całości został oddany do dyspozycji Biblioteki, po wykwaterowaniu różnych instytucji i likwidacji mieszkań służbowych. Ponieważ Biblioteka utrzymała mocno akcentowany przez Raczyńskiego prezencyjny charakter udostępnienia zbiorów, zwrócono szczególną uwagę na maksymalne zwiększenie miejsc do czytania. Zorganizowano siedem czytelni (118 miejsc), w tym jedną dla pracowników nauki. W 1938 r. księgozbiór Biblioteki osiągnął ponad 158 000 t.; zarejestrowano 4800 czytelników, 39 764 odwiedziny i 50 774 wypożyczenia. Dyrektorem był wówczas dr Andrzej Wojtkowski.

Okres okupacji należy niewątpliwie do najtragiczniejszych w dziejach Biblioteki. Dostępna wyłącznie dla Niemców, którzy zresztą niezmiernie rzadko z niej korzystali, powiększała swoje zasoby m. in. drogą rabowanych księgozbiorów polskich. W czasie walk o Poznań, w styczniu 1945 r. został całkowicie zniszczony przez Niemców budynek oraz

zbiory w ilości ok. 180 000 wol. Wydawało się, że dokonane z całą premedytacją zniszczenie stanowi koniec zasłużonej instytucji.

W nowych warunkach społeczno-politycznych władze Polski Ludowej nie dopuściły jednak, by bezcenny dorobek Biblioteki mógł być unicestwiony. Ocalała reszta zbiorów (Niemcy w obawie przed nalotami alianckimi wywieźli do Obrzycka rękopisy i stare druki), stanowiąca przed 150 laty zaczątek fundacji, posłużyła do odnowienia instytucji, wiążącej dawne chlubne tradycje z nowoczesnym pojęciem kultury masowej. W lipcu 1945 r. otwarto czytelnię ogólną, w 1949 r. powstała pierwsza filia biblioteczna, w 1956 r. oddano do użytku odbudowany zabytkowy gmach przy pl. Wolności 19. Dziś Miejska Biblioteka Publiczna im. E. Raczyńskiego obok Biblioteki Głównej posiada 56 filii i 130 punktów bibliotecznych. W 1978 r. korzystało z usług Biblioteki ponad 117 000 czytelników, którym udostępniono 3 600 000 wol. Corocznie organizuje się ok. 2000 imprez, w których uczestniczy kilkadziesiąt tysięcy czytelników. Ze zbiorów specjalnych i regionalnych korzystają pracownicy nauki z całego kraju i z zagranicy.

W ten sposób w nowej rzeczywistości Miejska Biblioteka Publiczna im. E. Raczyńskiego realizuje obok tradycyjnych form nowe cele i przedsięwzięcia jako licząca się placówka kulturalna Wielkopolski, a także najstarsza z aktualnie działających bibliotek publicznych kraju.

Jest rzeczą oczywistą, że 150-letni okres dziejów Biblioteki wymagał podsumowania i upamiętnienia, zarówno poprzez przedsięwzięcia o charakterze trwałym, jak i uroczystości jubileuszowe organizowane przy takich okazjach. Opracowanie programu w podstawowych zarysach rozpoczęto z wyprzedzeniem przeszło dwuletnim. Dotyczyło to w szczególności bazy materialnej oraz wydawnictw.

Główne założenia przedstawiały się następująco:

— remont budynku przy pl. Wolności, w związku z tym wykonanie nowych gablot i ekranów.

— przygotowanie wydawnictw:

podstawowej monografii jubileuszowej, popularnej monografii E. Raczyńskiego, wydanie faksymilowe pierwszego statutu Biblioteki, przygotowanie zaproszeń, plakatów i ulotek.

— zorganizowanie uroczystości jubileuszowych w maju 1979 r. (akademii, odsłonięcie tablicy pamiątkowej, otwarcie wystawy, sesja naukowa).

— rozwiniecie akcji propagandowej za pośrednictwem prasy, radia i telewizji.

Wstępne założenia programowe sformułował dyrektor Janusz Dembski, który po przejściu w 1977 r. do pracy w aparacie partyjnym w dalszym ciągu wydatnie wspomagał działalność Biblioteki związaną z przygotowaniem jubileuszu. Ustalono, że zamiast Komitetu Honorowego zo-

stał powołany Komitet Obchodów Jubileuszowych, na czele którego stał wiceprezydent miasta Poznania Andrzej Wituski.

Protektorat nad obchodami objął minister kultury i sztuki Zygmunt Najdowski, a opiekę patronacką przyjęły Poznańskie Zakłady Graficzne im. Marcina Kasprzaka oraz „Gazeta Zachodnia”. Przyjęcie protektoratu przez ministra Najdowskiego zdecydowało o terminie uroczystości: akademii — 3 maja, sesji naukowej — 4 maja. Minister ustalił ponadto, że obchody jubileuszowe Biblioteki należy połączyć z inauguracją XXXIII Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy, co w oczywisty sposób podnosiło rangę imprezy.

Realizacja programu jubileuszowego była już w całości udziałem obecnego dyrektora Alfreda Labogi, który został mianowany w maju 1977 r. po 19-letnim okresie pracy w Wydziale Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego w Poznaniu. Największe trudności sprawiały problemy gospodarcze, zwłaszcza remont budynku przy pl. Wolności 19. Mimo wczesnych przygotowań można było przystąpić dopiero późną jesienią 1978 r. do odnowienia elewacji oraz remontu i malowania wewnątrz. Nie podjęły się tych zadań przedsiębiorstwa państwowe, z wykonawstwem nieuspołecznionym związane były trudności materiałowe. Tylko dzięki ogromnej energii, przedsiębiorczości i zaangażowaniu kierownika Działu Organizacyjno-Administracyjnego Henryka Wapniarskiego wszystkie zaplanowane prace zostały wykonane w terminie, bez zahamowań w działalności administracji i komórek merytorycznych. Równie wiele kłopotów sprawiło wykonanie nowych, estetycznych gablot, harmonizujących z zabytkowym wnętrzem Biblioteki. Z trudem pozyskani wykonawcy prywatni, z jeszcze większym trudem uzyskane materiały pozwoliły na zakończenie prac w przededniu uroczystości. Spowodowało to ogromne spiętrzenie prac związanych z przygotowaniem wystawy jubileuszowej.

Równolegle przygotowywano wydawnictwa jubileuszowe. Najwięcej uwagi poświęcono wspomnianej poprzednio monografii pt. *Miejska Biblioteka Publiczna im. E. Raczyńskiego w Poznaniu 1829-1979*. Wstęp napisał Stanisław Kubiak, zwięzły życiorys Edwarda Raczyńskiego — Witold Jakóbczyk. Tekst informacyjno-historyczny przygotowali pracownicy Biblioteki: Dzieje Biblioteki w latach 1829-1945 — Kazimierz Ewicz, Działalność i rozwój Biblioteki w Polsce Ludowej — Krystyna Gumowska, Źródła i bibliografię — Izabela Mrugasiewicz i Wanda Polaszewska, materiały biograficzne dotyczące pracowników Biblioteki — Helena Kagan. Wydania monografii podjęło się Państwowe Wydawnictwo Naukowe — Oddział w Poznaniu. Opracowanie graficzne i typograficzne przygotował artysta-plastyk Józef Skoracki. Pozycję wydano z pomocą finansową Wielkopolskiego Towarzystwa Przyjaciół Książki. Książka (123 strony tekstu i 87 ilustracji w efektownej obwolucie) ukazała się w terminie (dosłownie w dniu akademii) dzięki pomocy zakładu patronackiego — Poznańskich Zakładów Graficznych im. M. Kasprzaka, którego

pracownicy wykonali wszystkie prace drukarskie i introligatorskie w czytnie społecznym dla uczczenia 150-lecia Miejskiej Biblioteki Publicznej im. E. Raczyńskiego. Drugą pozycją jubileuszową jest książka Marcelego Kosmana pt. *Swojemu miastu. Działalność Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu w latach 1829 - 1845*, wydana przez MBP im. E. Raczyńskiego i Wielkopolskie Towarzystwo Przyjaciół Książki. Publikacja ta posiada charakter popularny. Opracowanie graficzne i typograficzne przygotował również Józef Skoracki. Książka stanowi dar drukarzy poznańskich dla Biblioteki z okazji jej 150-lecia.

Wreszcie trzecią pozycją wydaną z okazji jubileuszu jest bibliofilskie wydanie pierwszego statutu Biblioteki Raczyńskich z 1829 r. Jest to bardzo starannie wykonane faksymile rękopisu przechowywanego w Bibliotece, z krótkim wstępem Kazimierza Ewicza. Edycję przygotował do druku i projekt okładki wykonał Józef Skoracki. Również to wydawnictwo stanowi dar drukarzy poznańskich dla Biblioteki.

Dzięki zaangażowaniu załogi Poznańskich Zakładów Graficznych im. M. Kasprzaka i dyrektora Alojzego Andrzeja Łuczaka wszystkie trzy pozycje ukazały się w terminie i można je było zaprezentować gościom w czasie jubileuszu. Zresztą na tym nie zakończyła się pomoc zakładu patronackiego. W krótkim terminie ukazał się piękny plakat jubileuszowy w opracowaniu graficznym Zbigniewa Kai oraz efektowne zaproszenia w opracowaniu Józefa Skorackiego. Ponadto Antoni Gołębiak przygotował 2 ekslibrisy okolicznościowe (odbito 100 sztuk), dla których obwoluty drukowały również Zakłady Graficzne im. M. Kasprzaka.

Ponadto Józef Stasiński przygotował medal okolicznościowy. Wypada wspomnieć jeszcze o monografii poświęconej budynkowi Biblioteki, pióra zmarłego tragicznie dziennikarza Alfreda Kaczkowskiego, wydanej przez PWN, oraz o plakacie wydanym przez Wojewódzki Ośrodek Informacji Turystycznej.

Zaproszenia na uroczystości jubileuszowe podpisane przez ministra kultury i sztuki, wojewodę poznańskiego i prezydenta miasta Poznania przesłano 600 osobom. Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami program przewidywał w dniu 3 V 1979 akademię w gmachu Muzeum Narodowego (pomieszczenia Biblioteki były zbyt szczupłe), odsłonięcie tablicy pamiątkowej, otwarcie wystawy oraz spotkanie władz z gośćmi i odznaczonymi bibliotekarzami w gmachu Biblioteki Głównej przy pl. Wolności 19. Następnego dnia (4 V 1979) był poświęcony wyłącznie sesji naukowej.

Trzeba stwierdzić, że program został bardzo sprawnie zrealizowany, a sam jubileusz otrzymał niezmiernie uroczystą oprawę i rangę wydarzenia o zasięgu ogólnokrajowym.

Punktualnie o godz. 10 na wypełnioną salę Muzeum przybyli przedstawiciele władz partyjnych i państwowych: zastępca członka Biura Politycznego, sekretarz KC PZPR Jerzy Łukaszewicz, kierownik Wydzia-

lu Kultury KC Bogdan Gawroński, minister kultury i sztuki Zygmunt Najdowski, I sekretarz KW PZPR Jerzy Zasada, wojewoda poznański Stanisław Cozaś, prezydent miasta Poznania Władysław Śleboda, wice-minister kultury i sztuki Józef Fajkowski, sekretarze KW PZPR Maria Rynkiewicz i Józef Świtaj, kierownictwo Wydziału Pracy Ideowo-Wychowawczej KW PZPR, dyrektor Departamentu Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej Ministerstwa Kultury i Sztuki Włodzimierz Sandecki, wicedyrektor tegoż Departamentu Edward Pałiński, wiceprezydent miasta Poznania Andrzej Wituski, wiceprzewodniczący Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki Zygfryd Rekosz. Na akademii obecni byli przedstawiciele NK ZSL, minister pełnomocny — konsul generalny ZSRR w Poznaniu Nikołaj Gusiew, przedstawiciele organizacji społecznych, środowisk kulturalnych, świata nauki.

Zebranych powitał w imieniu władz partyjnych i państwowych województwa poznańskiego Stanisław Cozaś nawiązując w swoim wystąpieniu do chlubnych 150-letnich dziejów MBP im. E. Raczyńskiego. Następnie głos zabrał Jerzy Łukaszewicz, podkreślając znaczenie społeczne Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy oraz olbrzymi dorobek, z jakim nasza kultura wkroczyła w okres 35-lecia Polski Ludowej. Wskazał na doniosłą rolę, jaką w jej rozwoju spełniają działacze kulturalni, a także na związki z postępowymi tradycjami Konstytucji 3 Maja. Sekretarz KC przekazał wszystkim ludziom kultury najlepsze życzenia, składając również gratulacje pracownikom Biblioteki-Jubilatki. W kolejnej części uroczystości za zasługi dla kultury narodowej i miasta Poznania Miejska Biblioteka Publiczna im. Edwarda Raczyńskiego otrzymała Medal Komisji Edukacji Narodowej oraz Odznakę Honorową Miasta Poznania. Najbardziej zasłużeni pracownicy Biblioteki otrzymali uchwałą Rady Państwa wysokie odznaczenia państwowe. Krzyżami Kawalerskimi Orderu Odrodzenia Polski zostali udekorowani: Kazimierz Ewicz, Halina Kurkówna, Alfred Laboga i Wanda Polaszewska. Złote Krzyże Zasługi otrzymali: Alina Głowinkowska, Anna Hybza, Genowefa Kostyrko, Czesław Marciniak, Józefa Marciniak-Morkowska. Srebrne Krzyże Zasługi otrzymali: Zofia Filberek, Teresa Mikołajczyk, Wiesława Piętka, Melania Stefaniak; Brązowe Krzyże Zasługi przyznano: Hannie Hauzińskiej, Helenie Kagan, Marii Kullak, Marii Stuszewskiej. Ponadto 14 osób otrzymało odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”, 10 osób odznakę „Zasłużony dla Województwa Poznańskiego”, 15 osób Honorową Odznakę Miasta Poznania, dwie osoby Medal Komisji Edukacji Narodowej. Z okazji inauguracji Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy 5 osób (spoza Poznania) otrzymało nagrody imienia Heleny Radlińskiej: Maria Dembowska, Maria Gutry, Emilia Białkowska, Józef Korpała i Waleria Kolarska. W imieniu odznaczonych za zaszczytne wyróżnienia podziękował dyrektor MBP im. E. Raczyńskiego Alfred Laboga. Uroczystości zakoń-

czył występ chóru pod dyрекcją Stefana Stuligrosza. Następnie w gmachu MBP minister kultury i sztuki Zygmund Najdowski odsłonił pamiątkową tablicę ku czci fundatora Biblioteki Edwarda Raczyńskiego. Z kolei otwarto wystawę pt. „150 lat Miejskiej Biblioteki Publicznej im. E. Raczyńskiego” obrazującą działalność księżnicy w minionym okresie.

Po zwiedzeniu wystawy nastąpiło w pomieszczeniach Filii 39 spotkanie władz z pracownikami Biblioteki i aktywnym kulturalnym, w czasie którego zabrał głos przewodniczący Państwowej Rady Bibliotecznej, wiceminister kultury i sztuki Józef Fajkowski, który swoje wystąpienie poświęcił roli bibliotek i bibliotekarzy w życiu społecznym i kulturalnym kraju. Następnie przemówił dyrektor Biblioteki Narodowej, przewodniczący Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich prof. dr Witold Stankiewicz, przekazując w imieniu bibliotekarzy serdeczne pozdrowienia oraz dary jubileuszowe z zasobów Biblioteki Narodowej. Niezwykle miłym akcentem było kolejne wystąpienie rzemieślnika poznańskiego Mariana Walczaka, który przekazał na ręce prezydenta miasta Poznania dar — największy w kraju zbiór bibliofilski, zawierający książki, rękopisy i pamiątki dot. J. I. Kraszewskiego. Przyjmując dar prezydent miasta Poznania, zapewnił, że zbiory znajdą właściwe pomieszczenie, tak aby najlepiej mogły służyć społeczeństwu. I sekretarz KW PZPR w Poznaniu, Jerzy Zasada podkreślił w swoim wystąpieniu zasługi MBP im. E. Raczyńskiego dla rozwoju kultury i czytelnictwa, a także wskazał na patriotyczną rolę kultury w Poznaniu.

Po uroczystości w Bibliotece goście zwiedzili Muzeum Literackie Henryka Sienkiewicza przy Starym Rynku.

Po południu w Operze Poznańskiej wręczono pięciu pracownikom Biblioteki nagrody ministra kultury i sztuki, a dwudziestu nagrody dyrektorów Wydziałów Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego i Miejskiego. 17 pracowników otrzymało dyplomy ministra kultury i sztuki. Następnie dyrektor Alfred Laboga wręczył pamiątkowe medale osobom szczególnie zasłużonym dla rozwoju Biblioteki oraz instytucjom, które przyczyniły się do przygotowania jubileuszu, m. in. Poznańskim Zakładom Graficznym im. Marcina Kasprzaka i redakcji „Gazety Zachodniej”. Przedstawiciel Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki wręczył dyrektorowi A. Labodze medal przyznany przez Zarząd Główny Związku „Za Zasługi dla Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki”. Po spotkaniu, w którym uczestniczyli m. in. wiceminister kultury i sztuki Józef Fajkowski oraz wiceprezydent miasta Poznania Andrzej Wituski, pracownicy Biblioteki wraz z rodzinami obejrżeli przedstawienie *Córki pułku* Donizettiego.

Następnego dnia (4 V 1979) o godz. 9 rozpoczęła się w Sali Czerwonej Pałacu Działyńskich sesja naukowa pt. „Rola bibliotek publicznych w środowisku wielkomiejskim”. Zebranych powitał dyrektor Alfred Laboga, następnie przedstawiciele bibliotek składali życzenia, pamiątki

i dary. M. in. zabrali głos: dyrektor Biblioteki im. J. Mahena z Brna dr Miroslav Mraz, dyrektor Biblioteki Głównej UAM i Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej prof. dr hab. Stanisław Kubiak, dyrektor Biblioteki Kórnickiej PAN doc. dr hab. Marceli Kosman, dyrektor Oddziału Ośrodka Informacji Naukowej PAN dr Czesław Burdziński, wicedyrektor Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy mgr Janina Cygańska, przedstawiciel Wojska Polskiego ppłk Wacław Jurgielewicz, dyrektor WBP i Książnicy Miejskiej w Toruniu mgr Alojzy Tujakowski, dyrektor WBP w Kaliszu mgr Ryszard Bieniecki, dyrektor Pedagogicznej Biblioteki Publicznej w Poznaniu mgr Jarosław Lamperski. Obrady Sesji przebiegały zgodnie z programem przedstawionym w zaproszeniu, który przewidywał wygłoszenie 5 referatów i 12 komunikatów.

Referaty:

— Dyr. Alfred Laboga: *Działalność MBP im. E. Raczyńskiego jako biblioteki regionalnej Poznania i Wielkopolski.*

— Prof. dr Jerzy Kossak: *Książka w kulturze współczesnej.*

— Prof. dr Stanisław Kubiak: *Model funkcji biblioteki publicznej w środowisku wielkomiejskim.*

— Doc. dr Janusz Ankudowicz: *Miejsce bibliotek publicznych w czytelnictwie społeczności wielkomiejskiej.*

— Dr Józef Zajac: *Rozmieszczenie przestrzenne placówek bibliotecznych w środowisku wielkomiejskim.*

Komunikaty:

— Mgr Kazimierz Ewicz (MBP Poznań): *Zagadnienie zbiorów specjalnych w wielkomiejskiej bibliotece publicznej.*

— Mgr Krystyna Gumowska (MBP Poznań): *Biblioteka w spółdzielczym osiedlu mieszkaniowym.*

— Mgr Hanna Hybza (MBP Poznań): *Biblioteki dziecięce i czytelnictwo młodzieży w minionym trzydziestoleciu.*

— Mgr Genowefa Kostyrko (MBP Poznań): *Działalność kulturalno-oświatowa MBP po II wojnie światowej.*

— Mgr Wanda Polaszewska (MBP Poznań): *Działalność informacyjna MBP.*

— Dr Janisław Osiegiński (UAM Poznań): *Ochrona książek w wielkomiejskiej bibliotece publicznej.*

— Mgr Wojciech Spaleniak (UAM Poznań): *Wielkomiejska biblioteka publiczna w systemie informacji naukowej.*

— Dr Piotr Szkutnik (UAM Poznań): *Dokumentacja czytelnictwa w wielkomiejskiej bibliotece publicznej dla potrzeb badań czytelnictwa.*

— Mgr Andrzej Gawroński (MBP Łódź): *Z problemów zbiorów regionalnych w bibliotece wielkomiejskiej.*

— Mgr Alina Stachurska (WBP Szczecin): *Organizacja wypożyczeń międzybibliotecznych.*

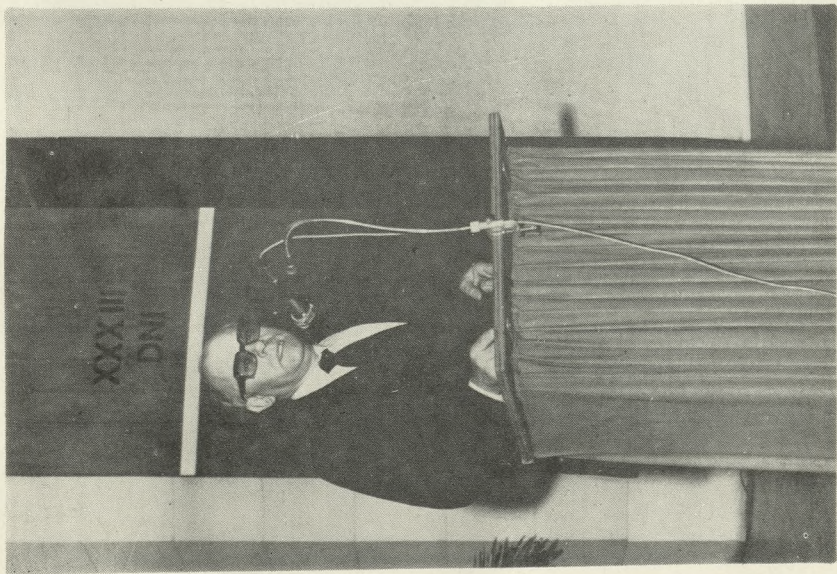
— Mgr Janina Cygańska (Bibl. Publ. Warszawa): *Z doświadczeń czytelników specjalistycznych w Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy.*

— Mgr Anna Guzowska (WBP Wrocław): *Rola dużych bibliotek publicznych w rozwoju życia umysłowego w środowisku wielkomiejskim na podstawie Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej Wrocławia.*

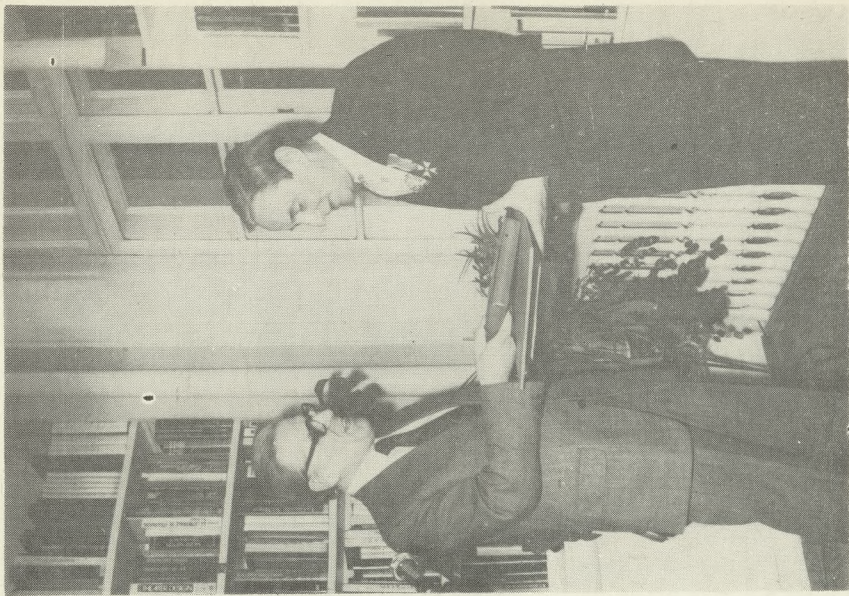
W obradach uczestniczyli: zastępca kierownika Wydziału Pracy Ideowo-Wychowawczej KW PZPR mgr Janusz Dembski, wicedyrektor Departamentu Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej dr Edward Paliński, naczelnik Wydziału Organizacyjnego tegoż Departamentu mgr Halina Kamińska. Obradom przewodniczyli: w pierwszej części, wicedyrektor MBP im. E. Raczyńskiego, mgr Kazimierz Ewicz, w drugiej prof. dr Stanisław Kubiak, który w wystąpieniu końcowym dokonał zwięzłego podsumowania obrad, podkreślając znaczenie omawianej problematyki i niewątpliwy dorobek sesji na tym odcinku. Równocześnie poinformował zebranych, że materiały sesji zostaną opublikowane.

Okres poprzedzający bezpośrednio uroczystości jubileuszowe, a zwłaszcza dni 3 i 4 maja 1979 r., charakteryzował się znacznym nasileniem informacji o Bibliotece i jej zbiorach. Prawie wszystkie ważniejsze czasopisma zamieściły okolicznościowe artykuły, o jubileuszu informowały radio i telewizja zarówno w programach lokalnych, jak i ogólnopolskich. Oczywiście najwięcej miejsca poświęciły Bibliotece czasopisma lokalne (podobnie jak radio i telewizja w programie lokalnym). Szczególna rola przypadła tutaj „Gazecie Zachodniej”, która doskonale wywiązała się z przyjętego obowiązku zakładu patronackiego nad obchodami jubileuszowymi. Natomiast pracownicy Biblioteki przygotowali szereg artykułów dla pełnego numeru „Bibliotekarza” w 1979 r. Ponadto przygotowano kilkadziesiąt kompletów zdjęć (po 20 w komplecie), które eksponowano w poszczególnych filiach i bibliotekach związkowych w mieście oraz kilkunastu większych bibliotekach na terenie województwa. Zdjęcia podobnie jak plakaty jubileuszowe eksponowano również w witrynach wystawowych księgarń i niektórych instytucji kulturalnych. Wypada również wspomnieć o prelekcjach okolicznościowych pracowników MBP; m. in. wicedyrektor Ewicz mówił w Klubie Przewodników PTTK w Towarzystwie Miłośników Miasta Poznania oraz w MBP w Gnieźnie. Niewątpliwie w sposób możliwie najpełniejszy miała przybliżyć mieszkańcom miasta Bibliotekę i jej dzieje wystawa jubileuszowa. Niemal w ostatniej chwili zdołano wykonać estetyczne gabloty i ekrany doskonale zharmonizowane z zabytkowym wnętrzem budynku.

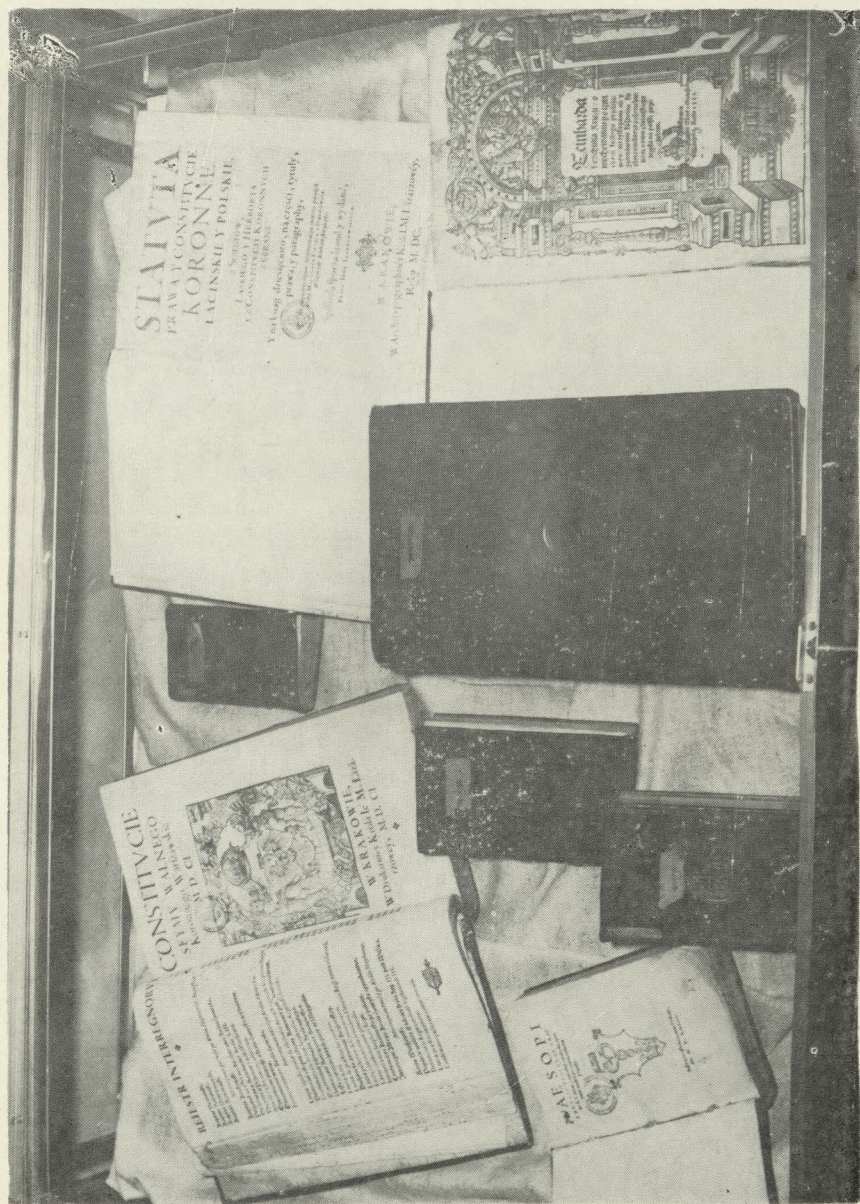
Wystawa (40 gablot 100×70 cm i 40 ekranów 95×95 cm) miała na celu ukazanie najważniejszych momentów z dziejów Biblioteki oraz najwartościowszej części uratowanych zbiorów. Tematycznie wyraźnie dzieliła się na dwie grupy zagadnień: pierwsza obejmowała dzieje i zbiory do 1939 r., druga obrazowała najnowsze osiągnięcia Biblioteki po 1945 r.

15. Uroczystą akademię w dniu 3 V 1979 r. otwiera wojewoda poznański dr Stanisław Cozaś

16. Dyrektor Biblioteki Narodowej prof. W. Stankiewicz wręcza dar jubileuszowy dyrektorowi A. Labodze

17. Stare druki ze zbiorów Biblioteki Raczyńskich na wystawie jubileuszowej

Scenariusz wystawy pod kierunkiem wicedyrektora K. Ewicza opracowały mgr Izabela Mrugasiewicz (część pierwszą) oraz mgr Helena Kagan (część drugą). Oprawę plastyczną przygotował artysta-plastyk Józef Skoracki.

Wystawa ukazała kolejno postać Edwarda Raczyńskiego jako twórcę Biblioteki i wydawcę, zachowane dokumenty dotyczące powstania Biblioteki (statut, księgę protokołów, akt fundacyjny), zbiory z czasów Raczyńskiego (rodzinne druki „wyszyńskie”, rękopisy i druki klasztorne, „niemcewicziana” i „radziwilliana”), cenniejsze nabytki z okresu międzywojennego, m. in. ciekawsze pozycje ze zbiorów Bolesława Erzepkiego (XV-wieczny rękopis muzyczny z tekstem polskim), z kolekcji Stanisława Latanowicza (autografy A. Mickiewicza, J. Słowackiego i Z. Krasińskiego, dyplomy). Trzy gabloty poświęcono inkunabułom (pięknie iluminowany druk Schöffera z Moguncji z 1470 r.) i starym drukom (mszał wrocławski Hochfedera i kancjonał husycki — unikat w skali światowej z 1541 r.). Na ekranach eksponowano liczne mapy Polski i Wielkopolski, głównie starsze z XVI-XVIII wieku oraz kilka obiektów z XIX w.

Kolejna część wystawy ukazywała nabytki (rękopisy, stare druki, kartografię, ekslibrisy) po roku 1945, m. in. tom poezji młodzieńczych Jana Kasprowicza, powieść J. I. Kraszewskiego *Na bielskim zamku*, autografy Norwida, Libelta, Cegielskiego, dokumenty Komuny Paryskiej z podpisanymi Jarosława Dąbrowskiego, cenne polonica i druki wielkopolskie, atlasy i mapy z XVIII w. Trzy ekrany poświęcono ciekawszym obiektom Muzeum Literackiego Henryka Sienkiewicza.

Wreszcie ostatnia część wystawy poświęcona była działalności Biblioteki po roku 1945. Pokazano kolejno rozwój sieci bibliotecznej, wzrost księgozbioru, rozwój czytelnictwa, działalność kulturalno-oświatową, służbę informacyjną, działalność naukową, wydawnictwa. Zaakcentowano współpracę z Wielkopolskim Towarzystwem Przyjaciół Książki, wyeksponowano piękne oprawy, które wzbogaciły zbiory Biblioteki w wyniku ogólnopolskich konkursów introligatorskich.

Wystawa zgodnie z intencjami organizatorów spełniła swoje zadanie. Cieszyła się dużym zainteresowaniem nie tylko mieszkańców Poznania, licznie odwiedzała ją młodzież szkolna, poprzez ekspozycję i szczegółowe objaśnienia zapoznając się bliżej z dziejami i zbiorami instytucji, z której usług korzysta na codzień. Wystawa była najdłużej trwającym akcentem, związanym bezpośrednio z uroczystościami jubileuszowymi. Dokumentacja wystawy obok wydawnictw pozostanie trwałym świadectwem 150-letniego dorobku instytucji, która nie oszczędzona przez burze dziejowe wniosła niebagatelny wkład do kultury kraju i regionu.

